

Elderly Experience

פרשה אחרי מות - קדושים תשפ"ה

1 Vayikra 19:32
³² In the presence of an old person shall you rise and you shall honor the presence of a sage and you shall revere your God — I am HASHEM.

2 a Artsoell Choch
 32. מפני שיבה — In the presence of an old person. According to Rashi, following one view in Kiddushin 32b, the two halves of the verse explain one another, meaning that the commandment is to rise and honor a sage who is both elderly and righteous. Others hold that these are two separate commandments: to rise for and honor anyone over the age of seventy, even if he is not learned, and to rise for and honor a sage, even if he is young. The halachah follows the latter view. All agree that there is no such requirement for a wicked person (Yoreh De'ah 244:1).

6 ויראת מאלהיך — And you shall revere your God. The commandment to show respect is an easy one to violate: One can simply pretend that he did not notice. Therefore, the Torah cautions us to revere God. He knows our true intentions. This fear of God is invoked when a mitzvah depends on the intentions within someone's heart (Rashi; Sifra).

3 Love Your Neighbor - R. Pliska
 This verse requires us to honor a Torah scholar, even if he is not aged, and an elderly person, even if he is not a Torah scholar (Kiddushin 32b). Old in this verse does not merely refer to someone who is elderly; it also refers to someone who is mature in wisdom. A young scholar sees with his wisdom what the average person sees with his years (Chinuch 257). Failure to show respect toward Torah scholars is a very serious matter. Rabbi Akiva had 24,000 students — all Torah scholars — who died within a thirty-three day period as a punishment for not treating each other with proper respect (Yevo-mos 62b).

1) You fulfill a positive commandment when you stand up as a Torah scholar walks by. This applies even when the Torah scholar is very young and is not your teacher. (Yoreh Daiah 244:1)
 Rava said, "How foolish are people who stand up before a Torah scroll, but do not stand up before a Torah scholar." (Makos 22b)

2) You must stand up before an elderly person. This applies to anyone over seventy, even if he is an ignoramus, as long as he is not wicked (Yoreh Daiah 244:1). There is an opinion which holds that this commandment applies to anyone over sixty (Zohar, cited in Tosfos Chayim 69:4).

3) Your obligation to rise begins when a scholar or elderly person comes within four amos (approximately 8 feet) of where you are sitting. (Yoreh Daiah 244:2)

4) You are forbidden to close your eyes when you see a scholar or elderly man in the distance to avoid standing up when he comes within four amos. (ibid. 244:3)

5) Workmen who are engaged in their work need not rise when a scholar passes by. Moreover, an employee is forbidden to stand up even if he wants to, for this would constitute stealing time from his employer. (ibid. 244:5)

4
 6) A Torah scholar should try not to trouble people to rise before him. Therefore, he should try to go the shortest way possible, and whenever possible it is meritorious for him to go in a round-about way in order to avoid encountering and thereby troubling others. (ibid. 244:6)

11) If an elderly person enters a room (or a bus) and you are sitting, you should offer him your seat. (Chidah in Nachal Kidumim on this verse)

12) It is a very grave offense to shame a Torah scholar or to hate him. Jerusalem was not destroyed until Torah scholars were shamed there. Whoever shames a Torah scholar loses his share in olam haboh (Rambam, Hilchos Talmud Torah 6:11). The severity of shaming a Torah scholar is not merely because that individual has been shamed. The gravity lies in the fact that the influence of Torah scholars is lessened among the Jewish people because of the shaming. (Rabbi Chayim Shmuelevitz in Kovetz Sichos, 5733, p. 77)

13) If a person hears someone else deriding a Torah scholar, he should not remain silent. He must protest to the best of his ability. (Orach Maishorim 5:17)

5 קט טעם פרשת קדושים ודעת
 (א"ת) פני זקן

והדרת פני זקן (יט, לב)
 * זקן זהו תלמיד חכם שקנה חכמה, ומפורש בפסוק שצריך להדרו והיינו לכבדו, אבל בזמן נקט מפני שיבה תקום והיינו בקימה לבד, וכן מפורש בת"כ בת"ח שחייבין לגדלו וכמבואר בסו"מ (ר"ט).

* ולפי זה לדינא לכאורה נראה שהיושב באוטובוס או רכבת ונכנס ת"ח לא מספיק שעומד לרגע לכבודו, אלא צריכים לכבדו שלא יהא הוא יושב ות"ח עומד, אבל בזמן שעיקרה רק קיום מצות קימה, מכבדו בקימת פניו ודי בכך, רק ממדת החסד הוא גם לפנות לזמן מקומו.

ומיהו יש לזון שמצד החסד לבד כשיש לו צער הלוא הוא קודם, ועוד כשם שאין חיוב במקום חסרון כיס הוא הדין צער גופו, ומיהו לתלמיד חכם עשה דכבוד התורה חמיר ואין להקל כלל וחייבין לעמוד ולחת מקומו.

שוב מצאתי בקדמונים במושב זקנים כאן "פירש הר"א מגרמייזא כשתראה אדם זקן מאד והוא מיצר מאד בעמידתו ואתה יושב תעמוד בפניו ותאמר שב במקומו וזהו מדת החסידות והדרת פני זקן דמי שאינן זקן כ"כ יש בו כח לעמוד תהדר אותו ותאמר תרצה לישב במקומו והוא דרך כבוד וזהו ונגד זקניו כבוד."

נראה מדבריו שאם הוא זקן הרבה שמצטער מאד הרבה יותר ממנו ראוי לכבדו לשבת במקומו וזהו מדת החסידות, אבל אם אינו זקן כ"כ מציע לו אבל אינו מפציר כלל, אבל לת"ח נראה כמו שביארנו שחייב לתת לו מקומו ולא יהא הוא יושב ות"ח עומד.

It is said about Rav Dovid Rabinowitz-Teomim, the Aderes, that before each Kol Nidrei on Yom Kippur, he would wait at the entrance to the shul and stand up fully for every elderly person who entered, full of joy at the opportunity to accumulate more merits before the commencement of Yom Kippur.

מוביה

שערי ר' אברהם אבי (קדושים)

ומאוד יש לעורר על קיום מצוה זו, שהיא בזמנינו בבחינת מת מצוה, באשך העולם מתרשלים בה, ומעודי תמהתי על מה סומכים שאין נוהרים בזה, והרי היא מ"ע דאורייתא כהנחת תפילין וכדומה, לקום מלוא קומתו מפני

96

"חכמת אדם תאיר פניו" לפיכך אמר הכתוב "והדרת פני זקן" כשתראה בפניו שהוא חכם או תהדרו בקימה. והדברים מאירים בעזה"שית.

כל מי שהוא מופלג בחכמה יותר משאר העם (עי' ש"ך שם, ב), אפילו הוא צעיר לימים, ומפני כל מי שהוא בן שבעים שנה, ולדעת המקובלים כל שהוא בן ששים שנה (ברכי יוסף שם, ד בשם שער המצוות פרשה זו), אפילו הוא עם הארץ גמור, "וואס דער שו"ע גיבט איהם א טיטל עם הארץ", ולא מצאתי לימוד זכות כל עיקר על מה שמזלזלים בזה.

10

כתב קדושים סופר תנה

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. הנה מצוה לעמוד מפני שיבה ע"ה, ומצוה לעמוד מפני זקן שקנה חכמה [עין קידושין ל"ג]. ואם שניהם יתאחדו באיש אחד * שהוא זקן בימים וגם קנה חכמה אינו ניכר אם מכבדו מפני שבא בימים או מפני התורה שיש בו, וצריך בודאי לעשות לו יתירת הכבוד והידור ביותר. וז"ש מפני שיבה תקום, ואם הוא זקן שקנה חכמה ג"כ והדרת, צריך לעשות לו הידור שיהיה ניכר שמכבדו מפני התורה דאית ביה וק"ל:

11

מ ה סו (1/3) פניני ספר ויקרא דעת

ונראה להעיר שמכאן למדנו חשיבות וגדולה של זקנה, כי אמרו חז"ל (יבמות ט"ג ע"ב) ואמר רבא בא וראה כמה טובה אשה טובה וכי דכתיב מצא אשה מצא טוב, אי בגוה משתעי קרא כמה טובה אשה טובה שהתורה משבחה, ואי בתורה משתעי קרא כמה טובה אשה טובה שהתורה נמשלה בה, וכן בענינו כמה גדולה זקנה וחשוב זקן שהחכם נמשל לזקן, ובעוננו נהפך הגלגל בדור זה שמעריצים כל מה שנוגע לצעירות ובחרות ומחשיבים לאדם בימי השחרות, ומביטים בעין רעה וקלות ראש על זקנים וימי הזקנה, וכדאי בזיון וקצף.

12

עח פ' קדושים (1/3) מנחם ציון

בקדושין (ג) מובא: "ר"י הוה קאי מקמי סבי דארמאי, אמר כמה הרפתקי עדו עליהו". בזמננו הולכת ומשתרשת נטיה לחקות את סבי דבי אתונא, ש,הושיבו יגוקי מלעיל וסבי מלחתת" (בכורות ח). אין ערוך לנוק ולהפסד שנטיה רעה ואוילית זאת מביאה לאנשים פרטיים ולכלל כולן: פקידים בעלי כושר ובני סמכא, שהיו ממלאים שנים רבות משרות מאד אחראיות במפעלים שברות או במפעלים שבחומר, וכן פועלים מצוינים שהתמחו שנים רבות בעבודות שונות נחוצות ומועילות, הנה כאשר הם מתקרבים לגיל זקנה, אף אם הם אמיצים ותסונים בגופם, דשנים ורעננים ברוחם, וזרזים וחרוצים במילוי תפקידם, מפטרים אותם בעל כרחם לגימלאות. הפקידים והפועלים הללו שהעבודה האקטיבית נעשתה להם לטבע ומצאו בה סיפוק נפש רב, נשלכים פתאום מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, רווחם נכאה מן ההרגשה המרה שהקיץ הקץ אל התועלת שהביאו לעולם, נפשם דואבת מן החכם של "עוברי בטל" שהכתימו אותם הביטוי שבגמרא (ב"מ עז), "אי לא עבדי חלשי" מתאמת אצלם בכל תוקף. גם העולם בכללו סובל הפסד דלא הדר, מאבדן החכמה והתבונה. ההרפתקאות והנסיגות שהעובדים הללו סגלו למו, כדכתיב (איוב יב), "בישישים חכמה וארך ימים תבונה". וכן כתיב (שם לב), "אמרת ימים ידברו ורב שנים יודיעו חכמה". ובתוספתא (ע"ו פ"א) איתא: ..אם יאמרו לך ילדים בנה ביהמ"ק אל תשמע להם, אם יאמרו לך זקנים סתור ביהמ"ק שמע להם". חבל מאד שכל המעלות והיתרונות של אלה שמגיעים לשנות ישישים ייחדו לממיהו.

ומה שכתב בש"ך (שם, יא) ועכשיו נהגו שלא לקום אלא מפני ראש ישיבה ואב"ד, צריך עיון גדול, כי אטו בטלה מצות קימה בשאר תלמידי חכמים, ואטו יש בכח מנהג לבטל מ"ע דאורייתא. ואולי כוונתו רק לענין המבואר שם בשו"ע שמפני אב"ד צריך לעמוד משיראנו מרחוק מלא עיניו, וצ"ע, אמנם שום אחד מהאחרונים לא העתיק שום מנהג שלא לקום מפני שאר תלמידי חכמים, עיין ערוך השולחן (י"ד שם) נחיי אדם (כלל סט), והדבר ברור שחיוב זה נוהג בכל ת"ח ובכל אדם בא בימים.

ובדין אשה זקינה עיין מנחת חינוך (מצוה רנו, ד) שחייבים לעמוד מפניה, וכן מפורש בספר חסידים (סי' תקעז) מפני שיבה תקום ואפילו זקינה, ובפי' ברית עולם מהחיד"א ז"ל על ספר חסידים (שם) הביא שכן כתב גם בשו"ת בית יהודה (י"ד סי' כח) שנראה בפשיטות שחייבים לקום מפני אשה בת ע' שנה, שהרי גם אשה ודאי חייבת במצות מפני שיבה תקום, וכיון שכן גם אחרים חייבים בכבודה.

והביא עוד בדבריו לענין קימה מפני אשת חבר, שהאר"י ז"ל (שער המצוות ריש פרשה זו) כתב שאין חיוב קימה או הידור באשה, אמנם מסתימת דברי הרב בעל הלכות קטנות (ח"א סי' קנד) נראה שחייבים לקום מפניה מדאורייתא, עיין שם. ועובדא ידענא בזה, מפי מו"ר הגאון רבי משה שניידער זצ"ל, אשר הרבנית הצדקנית ע"ה אשת הגאון רבי ברוך בער זצ"ל התרעמה פעם על בעלה על שמדי בוקר מכינה עבורו סעודת שחרית והוא אוכל מעט ונותן את עיקר הסעודה לתלמידי הישיבה, וגמרה אומר לשטוח טענותיה בפני הגאון החפץ חיים זצ"ל, וכשבאה לפתח הישיבה והודיעו על כך לחפץ חיים, נעמד תיכף ממקומו, והורה גם לכל התלמידים לעמוד, ואמר בקול רם "אשת חבר כחבר דמי, וואס מאכט רבי ברוך בער", ומגודל הכבוד וההתרגשות נבהלה מאוד, עד שמכת זה נסתתמו כל טענותיה.

ויבינו פרשת קדושים במקרא קסג

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. יש לעמוד על שינוי הלשון "מפני שיבה תקום" לסיפא דאמר "והדרת פני זקן", ברישא מקדים המפני שיבה לקימה, ולכן נקט "מפני" ור"ל להשיבה הוא גורם הקימה, ואילו בסיפא מקדים ההידור לפני הזקן, דמשמע שאין הפני הזקן גורם ההידור רק הוא צריך לעשות מעשה להדרו, ולכן נקט פני ולא מפני. והנראה בס"ד דהנה כבר כ' הרמב"ן דע"פ העולה מן הגמ' כונת הכתוב "מפני שיבה תקום" היינו מפני זקנה ואפי' זקן אשמאי במשמע ואפי' הוא בור וע"ה [ודברי רש"י צ"ע] וסיפא דוהדרת פני זקן - היינו זקן שקנה חכמה, ולא דוקא זקן אפי' יניק אם קנה חכמה הרי הוא זקן ע"ש. ולפי"ז יתבאר היטב הכתוב, שהרי הרואה זקן קם מפניו, ודבר זה ניכר כבר שהוא זקן בהלוכו ועל גופו, לפיכך "מפני שיבה" תקום, כשתראה לפניך שיבה תקום, ובוה א"צ לחפש אם הוא כן או לאו דאפי' אשמאי ובור כל שהוא זקן ובעל שיבה יש לקום "מפניו" טאבל בסיפא דקימה בפני חכם, נקט "והדרת פני זקן" דהרי בוה לא ניכר בהלוכו כלל שהרי הוא יניק, ורק תלוי אם חכם וזה ניכר רק בפניו כי

R. Jacobson

RETIREMENT FROM WHAT?

You have worked very hard for many years. As your physical faculties weaken, shouldn't you be slowing down? Hasn't the time come to reap the rewards of life? Society's solution, of course, is retirement. But have we considered the effects of retirement on our spirits? Why are so many of our elderly so unhappy? Why do they experience such emptiness in their lives? All of us, if we are fortunate, will grow old. Should we look toward that time with enthusiasm or with dread?

Before contemplating the later years of your life, you must ask yourself a basic question about life itself. Why am I here? Your attitude toward aging and retirement will depend on how you answer that question.

You may believe that the primary objective of life is to take advantage of its material possibilities and live as comfortably as you

can. If so, you might think that you will be content to live out your later years in as much comfort as you can afford. You might see the last years of your life as a time to enjoy the just deserts of a long life of labor.

But why, then, do you often have a nagging feeling of dissatisfaction about spending your days in leisure? Because you were not put on earth to live a purely material existence, you were created to refine this material world with truth and virtue, introducing G-dliness into your every moment. This is our life's mission, and it lasts our entire life.

If we were to measure life solely in terms of material gain and productivity, then we would inevitably see the physical weakening of old age as a liability. But because man is primarily a spiritual being, whose true wealth is measured in intellectual, emotional, and spiritual gains, we recognize that the soul is the primary force in life. And the soul, unlike the body, never ages; it only grows.

14 As one ages, therefore, he should not decrease his level of activity, for spiritually, he is growing ever stronger. Unfortunately, society has taught us to see success in material terms—to think that a millionaire, regardless of his spiritual wealth, is somehow superior to a poor man who is truly wise. We must retrain the way we think, to define success in the more sublime terms of ability and competence, wisdom and experience.

Because man was created to spiritualize the material world, the only way to reach true happiness is through spiritual growth and achievement. And that means giving to others, loving and sharing, finding a deeper meaning in everything you do, and recognizing G-d in all your ways.

Recognizing the prominence of your timeless soul: This is the key to understanding the aging process, the key with which we open the door of opportunity in our twilight years. Human productivity is a direct result of human creativity, and human creativity is a direct result of the spiritual energies of the soul. "Every person was created to toil," as the sages say. However, this toil takes on different forms in our life cycles. As one ages and his physical strength wanes, his

toil and productivity need to be expressed through spiritual achievements. So if a human being reaches a certain age, whether it is fifty-five or sixty-five or seventy-five, and suddenly announces, "I'm going to retire," the question must be asked: Retire from what? Ambition? Creativity? From your soul? Such an attitude means that you are simply preparing to die, which is unacceptable for a person who comes into this world with a mission to produce. One does not retire from life.

The argument for retirement is an erroneous one. It assumes that our goal in life is to amass the right amount of wealth so that we can shut down our productivity at a certain age and revel in our material success and free time. This is not to say that we should not enjoy the fruits of our labor—only that we should never forget the reason that the labor has been done in the first place. Nor must we devote our entire lives to earning a living. But we should never abandon the world of work and productivity for a world of inactivity, a world that doesn't challenge us, a world that isolates us from our spiritual quest.

WHERE DO OUR ATTITUDES ON AGING COME FROM?

Each phase of life, of course, has a unique set of characteristics and needs. That is why we must take great care in educating a child, for his mind is so impressionable, that is why we must properly channel the fiery spirit of young people, for it is so strong, that is why we develop careers and raise families during middle age, because we have by then achieved the necessary blend of maturity and ability.

So too does the twilight of our lives have its inherent strengths. Sometimes, of course, modern society makes us forget this. Think about how we constantly celebrate the image of youth, how it has come to stand for everything that is energetic and desirable. This has an obvious demoralizing effect on the elderly and, by extension,

on society in general. If we value the physical vitality of youth more than intelligence and wisdom, more than the spiritual vitality of an experienced soul, what does that tell us about all our standards?

So there are two vastly divergent views on aging—that is, "You are old and worn out, thus useless" versus "You are wise and experienced, thus indispensable."

16 The Bible assures us that old age is a virtue and a blessing. We are told to respect all the elderly, regardless of their scholarship and piety² because each year of life yields wisdom and experience that the most accomplished young person cannot possibly yet possess.

But in many societies today, old age has come to be a liability. Youth, meanwhile, is considered the highest credential in every field from business to government, where a younger generation insists on learning from its own mistakes instead of standing on the shoulders of their elders. At fifty, a person is considered "over the hill" and is already enduring insinuations that his job might be better filled by someone twenty-five years younger. Society, in effect, is dictating that one's later years be marked by inactivity and decline. The aged are encouraged to move to retirement villages and nursing homes, after decades of achievement, they are thought to be of little use, their knowledge and talent suddenly deemed worthless.

On the surface, this modern attitude may seem at least partially justified. Is it not a fact that a person physically weakens as he or she advances in years? Is it not an inescapable fact that the physical body of a seventy-year-old is not the physical body of a thirty-year-old?

But is a person's worth to be measured by his physical prowess? This question goes beyond the issue of how we treat the elderly; our attitude toward them reflects our very concept of "value." If a person's physical strength has waned while his wisdom and insight have grown, do we consider this an improvement or a decline?

Certainly, if a person's priorities in life are material, then the body's physical weakening means a deterioration of spirit as well—a descent into boredom, futility, and despair. But when one regards the body as an accessory to the soul, the very opposite is true: The spiritual growth of old age invigorates the body. And the later years

allow us to positively reorder our priorities, which is difficult to do during middle age, when the quest for material gains is at its peak.

The idea of retirement is rooted in society's notion that life is composed of productive and nonproductive periods. The first twenty to thirty years of life are seen as a time when a person is training for a productive life. The next thirty to forty years are when his creative energies are realized, he begins to return what has been invested in him by his now passive elders, and, in turn, begins investing in the still passive younger generation. Finally, as he enters his later years, he puts his period of "real" achievement behind him. If a creative urge still strikes, he is advised to find some harmless hobby to fill his time. Indeed, time has become something to be filled. In a sense, he has come full circle to childhood—once again, he is a passive recipient in a world shaped by the initiative of others.

The time to passively enjoy the fruits of one's labor does indeed have its time and place—in the world to come. The very fact that G-d has granted a person a single additional day of bodily life means that he or she has not yet concluded his or her mission in life, that there is still much to achieve in this world.

A hardworking adult may nostalgically remember childhood as a time of freedom from responsibility and toil. As we grow, however, we disdain such "freedom," wanting to do something real and creative. Similarly, the promise of a "happy retirement" is a cruel myth for we know true happiness only when we are creatively contributing to our world. The weakened physical state of old age, therefore, is not a sentence of inactivity, but a challenge to find new—and superior—means of achievement.

קימה מפני זקן, מדוע?

* אך יש באמת להתעכב ולהתכונן האם כוונת מצווה הזו היא דאגה לכבודו של הזקן או דאגה לתיקון הנפש לחינוך ולהתנהגות של האדם הנדרש לכבד את הזקן. לכאורה, אם היה באי-כיבוד הזקן רק משום

ולזול בכבודו, הרי מצווה זו כלולה בחובה שלא להזיק את הזולת, ובמה שונה נזק זה מכל נזק אחר? אפשר גם להבין שכאשר מדובר בחובה לכבד את אביו אשר הביאו לעולם הזה, חינוכו, וגידולו, או ברבו, אשר לימדו תורה ומביאו לחיי העולם הבא, ואשר מעלתו היא אפילו יותר גדולה משל האב, יש כאן זלזול שאין לקבלו ואין להסכים עליו. אבל כאשר מדובר בסתם אדם ברחוב, אשר סימני זקנה ניכרים בו, מדוע תהיה חובה גדולה כל כך לכבדו? ומדוע חוסר תשומת לב בפניו תגרום לו בזיון כה גדול עד כדי הטלת חובה על כל אדם לקום מפניו? וכל שכן, לפי דעת הפוסקים הסוברים שחובה זו קיימת גם במקרה של זקן אשמאי ובלבד שאיננו רשע! כפי שפוסק ד"ר גמא בעל ה"בן איש חי" הקובע שהחובה תלויה רק בגילו של הזקן, אם זה גיל שבעים, או לפי ה"ה"ר ז"ל אפילו גיל ששים, מדוע חייב האדם לשים לב כל כך לכבד את הזקן?

18 Ethics From Sinai - R. Benim

mishnah 24 פריקי אבות | 231

turned white overnight. Afterward he once said, "Behold, I am as someone seventy years old."¹⁵⁹⁹

* This, then, is the venerable white-haired age of *sevah*. And when Scripture teaches, "You shall rise up before *sevah*, the man of hoary head,"¹⁶⁰⁰ it means the man of seventy, as *Magen Avoth* states. If Heaven has graced him to reach this age, grant him honor.

21 R. Hirsch

* He who honors *שיבה* honors *experience*; that is, he honors the natural human perception that matures through the repeated events of life and nature. He who honors *זקנה* honors *wisdom*; that is, he honors the understanding of life and nature that is obtained from God's Word. For God's Word reveals the Divine source and purpose of life and nature, and their significance for our mission. We must pay tribute to both: the clear and circumspect human intellect, which matures through experience; and the spirit of God, which proceeds from the Torah. And whenever we find them, in the aged and in the wise, we are to show our homage by rising and honoring.

22 R. Kushelwsky

Why do we honor a wise person? The Maharal explains (*Chiddushei Aggados* on *Shabbos* 113a) that honor is due to anyone (or even anything) which transcends the physical world, whose hallmark is to decay over time. From a spiritual perspective, an old person who is moving towards the Next World has partially transcended the physical world. And so has a person who has acquired wisdom. Thus, both a wise person and the elderly deserve to be honored. This, continues the Maharal, is why we honor *Shabbos* with special clothes, among other things. Our *Shabbos* clothes are supposed to sensitize us to the fact that this day is different. They remind us that *Shabbos* is a spiritual day which requires honoring.

* אך, מתברר לפי "ספר החינוך" יסוד חשוב, והוא כי חובת כיבוד הזקן איננה כה חשובה בגלל הצורך להתחשב בזקן ולגרום לו נחת רוח, אלא בשביל המכבד עצמו, למען חינוכו, למען השלמת תיקון נפשו. לפי שיעקר היות האדם נגרא נעולס הוא מפני החכמה, כדי שימיר צדלו, על כן ראוי לזני אדם לכבד מי שהשיג אותה, ומתוך כך יתעוררו האחרים עליה. ואפילו אם הוא זקן עם הארץ, ולא חכם, מפני שרוב שניו ראה והסיר קלס נמעשי ה' ונפלאומיו.

20

ערך הנסיונות

בעל ה"חינוך" מניח כאן שני יסודות המסבירים את המטרה של כיבוד הזקן:

א. האדם נגרא נעולס מפני החכמה. מאחר והשגת החכמה היא תכלית חשובה לבריאת האדם בעולם, הרי שהאדם חייב כל הזמן להתכונן ולחפש דרכים להשיג את החכמה, ואחת הדרכים היא לשים לב לאלו אשר השיגו את החכמה, לכבד את החכמה, ולהשתדל להשיגה.

ב. יעוררו האחרים אליה: צריך גם לעורר אנשים אחרים לרצות ולכבד את החכמה. את זה אפשר להשיג, לא רק על ידי דיבור, או הרצאות או התכוננות גרידא, אלא על ידי מעשה, על ידי קימה, על ידי כיבוד בפועל כדי שאחרים יראו כמו עיניהם ויתעוררו אל החכמה.

* יש כאן שתי חובות: חובת ההתכוננות בשכל, וחובת המעשה בגוף. אלו הדרכים שיאפשרו לאדם להשיג את החכמה. וזוהי המטרה העליונה של מצוות מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, דהיינו חובה על האדם המכבד לדאוג לשלימות נפשו, ולא רק מתוך דאגה לזקן.

ב. החיד"א בספרו "ברכי יוסף" מסיק שחובה לקום גם לפני תלמיד חכם סגי נהור.¹⁶⁰¹ ויש פוסקים אחרים שמטילים את החובה גם על סתם סגי נהור זקן, אף אם אינו חכם. ואם החיוב היה רק כדי לגרום הנאה לזקן, הרי הסומא אינו רואה, ואינו הנאה יש לו? אלא ודאי החובה היא למען האדם עצמו, שעל ידי קיום המצווה ככוונת התורה, הוא מביא לשלמות נפשו, והוא המתעלה מקיום מצוות ה'. מקור השקלא וטריא בענין הסומא מובא בגמרא, כאשר תלמידי ר' יוסף, היו מכבדים אותו למרות היותו סגי נהור.¹⁶⁰²

הוא יודע איך יאמר חלילה דבר שקר שאינו יודע, רק הכוונה שלא יתוודע האדם לכל החרשות, ובאמת לא ידע, ואז לא יצטרך להשיב, אלא יוכל באמת לומר איני יודע.

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלקך אפי' ה' (יש, לה)

נראה לענ"ד ענין מצות הקימה מפני שיבה, עפ"י מה שכתב החיד"א ז"ל בס' פתח עינים על המשנה (אבות ד. א) איהו חכם הלומד מכל אדם, כי באמת מכל העניינים והמקרים העוברים על בני אדם יכול כ"א ללמוד חכמה ומוסר, אם רואה איש שבא לו דבר טוב יש לו ללמוד ממעשיו הטובים ומדותיו כיצד לבוא אל אותו הטוב, ולהיפך אם רואה שבא לו חלילה איזה צער או הפסד יתבונן כיצד נמשך לו ההפסד, אם מעשיו גרמו או מדותיו וכיוצא, וילמד להתרחק מכל הגורם לזה, וכך מכל אדם, לאג דוקא מת"ח, אפשר ללמוד, אף מבעל מלאכה המתייגע במלאכתו ומשכים קום בזיונות להביא טרף לביתו, או סוחר חרוץ המשקיע כל מרצו לעשות חיל, יש ללמוד ק"ו איך להודרו לעבודת הבורא ולהשקיע עצמו כל כולו בעסק התורה, [נכמאר שלמה המלך ע"ה (משלי ב. ד) אם תבקשנה כססף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא], וכיוצא בזה אין שום דבר קל, טוב או רע, שא"א ללמוד ממנו כמה שריגים וענפים לעבודת ה', וזהו שאמרו איהו חכם הלומד מכל אדם, פי' מכל אדם ממש, קטן וגדול, בעל שכל ופתי, חכם או סוחר, בעל אומנות או משרת, יתבונן בענייניהם ומקריהם, וילמד מהם לטוב ולמוטב, [נכמו שביאר בכתב סופר החדש (אבות ט) שמירא ה' ילמד הטוב, ומעם הארץ ופורק עול יתבונן מה יהיה סופו, אשר לעת זקנותו מתחרט שבלה שנותיו בהבל וריק ואיכד הנחת מיוצאי חלציו רח"ל, וילמד ממנו את אשר לא יעשה, וכדרך שמפרשים הנאמר בשלמה (מ"א ה, יא) ויחכם מכל האדם, אף מן השוטים, כי כמו שיש ללמוד ממעשה החכמים כך יש ללמוד מן השוטים לעשות ההיפך (עי' זכח אבות טו)].

וזה יסוד מוסד, אשר מכל הנעשה סביבות האדם יכול ללמוד לקח לעבודת ה', כמאמר הכתוב (איוב יט, טו) ומבשרי אחזה אלוה, היינו ממה שהנני רואה השגחת הבורא על עצמי וסביבתי אוכל ללמוד אמונת ויראת ה', וכמו שהאר"ק בזה בחובות הלבבות (שער הבחינה) שמכל דבר שרואה האדם, דומם צומח חי ומדבר, צריך להתבונן וללמוד אמונה והשגחה.

וזה נראה שורש מצות הכיבוד שצריך לכבד את הזקנים, כי אחרי שכבר הגיע לשנות הזקנה, מסתמא למד הרבה מכל המקרים הרבים שעברו עליו אן שראה במשך ימי חייו, ומחמת זה צריך לכבד.

וזה י"ל במה דאיתא בגמרא (קידושין לב:) תנו רבנן מפני שיבה תקום יכול אפילו מפני זקן אשמאי, תלמוד לומר זקן, ואין זקן אלא חכם שנאמר (במדבר יא, טו) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום, כל שיבה במשמע, ואפילו זקן אשמאי, י"ל ההסבר, דתנא קמא ס"ל שדוקא כאשר יש הקדמה של תורה אז משקיף האדם בתורתו על העולם כיאות ולומד ומחכים מהמקרים השונים בחייו, לא כן זקן אשמאי, שהוא כמו שפירשו התוס' (שם ד"ה זקן) מלשון שממה, כלומר בור ועם הארץ, שאין בן תורה, אינו לומד ומחכים מכל מה שעבר וראה, אמנם איסי בן יהודה ס"ל שכל איש מזקני ישראל, אפילו בור ועם הארץ, בודאי למד והחכים הרבה ממה שראה ופגע בימי חייו, ומחמת זה ראוי הוא לכבד.

ויותר מזה איתא בגמ' (שם לג.) רבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי אמר כמה הרפתקי עדו עלייהו דהני, היינו אפילו גוי שהזקין, שכבר עברו עליו הרבה מקרים וראה השגחת הבורא ית', כמו שפירש רש"י ז"ל כמה מקרים וצרות עברו עליהם וראו נסים הרבה ומופתים, מסתמא גם הוא למד והחכים מה, ועל זה יש לכבד.

To the Sages, the Hebrew for old age, ziknah, has another significance. They interpret the word zaken (old man) as a rough abbreviation for zeh she-kanah hochma, one who has acquired wisdom.⁵⁹⁸ It can thus signify a younger man, if he can already rank with Jewry's elders.

אש תמיד ז' צ"ק

מפני שיבה תקום - יכול זקן אשמאי, תלמוד לומר זקן, אין זקן אלא שקנה חכמה. (שם)

רש"י בקידושין (לב ע"ב) הוסיף לבאר כי לשון נוטריקון הוא זה, זקן זה קנה חכמה.

אלא שבאמת צריך להבין הלא העיקר חסר מן הספר, כי הנוטריקון של "זקן" הוא רק "זה קנה", אבל החכמה אינה מוזכרת בתיבה זו

אפילו לא ברמז, אם כן מפני מה אנו אומרים כי אין זקן אלא מי שקנה חכמה, שמא קנה קניינים אחרים מלבד החכמה.

אכן על פי המובא בגמרא בנדירים (מא ע"א) יתיישב דבר זה, שם אומרת הגמרא, אין עני אלא בדעה, וכך היו אומרים במערבא, מי שיש לו דעת יש לו הכל, ומי שאין לו דעת אין לו כלום. ומבואר שלכן קנין סתם מתייחס לדעת, שכן אם אין לו דעת אין לו שום קנין, וכיון שכן, אם "זקן" הוא נוטריקון "זה קנה", הרי שבהכרח מתייחס קנין זה לדעת ולחכמה ולא לשאר קניינים, כי מבלעדי החכמה אין לו שום קנין אחר.

ועדיין צריכים אנו להבין מדוע החכמה היא הקנין היחיד מכל הקניינים אשר מי שאין לו חכמה אין לו שום קנין, ואילו מי שיש לו חכמה יש לו את כל הקניינים, מה פשר הדבר.

נראה לבאר ענין זה בכמה אופנים.

הדעת קנין עצמי

ראשית יש לומר כי ההבדל בין קנין הדעת לשאר הקניינים, הוא שכל הקניינים הם מחוץ לאדם רק שהאדם קנה אותם מחוצה לו והרבה את ממונו, אולם קנין הדעת הוא קנין עצמי באדם אשר הוא חלק ממנו, לכך זהו הקנין היחיד שיש לעצמותו של האדם.

אי אפשר לגזול את הדעת

עוד יש לומר כעין זה ובתוספת שכל שאר הקניינים שקונה האדם לעצמו, אינם באמת של האדם באופן מוחלט שהרי יכולים ללכת לאיבוד וכמו כן ניתנים לגזילה והעברת בעלות ממנו, לא כן הדעת אשר היא קנין תמידי שאי אפשר לאף אחד בעולם ליטול אותה ממנו בשום פנים, לכן רק היא נחשבת לקנין שכן היא קנין עולמי.

ויתירה מזו נשארת הדעת עמו גם כאשר עוזב הוא את גופו בעולם הזה, כי הדעת קנין נצחי הבא איתו לעולם הבא, מה שאין כן שאר קנייניו ונכסיו עוזבים אותו ואינם ממשיכים איתו לנצח.

קדושים (85)

והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך
בפרשת קדושים צוה הכתוב על מצות הידור וקימה מפני זקנים וכאמור (יש לב) 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך אני השם', והמפרשים דקדקו בלשון הכתוב מה ענין ויראת מאלוקיך למצות הידור פני זקן ומהו הידור המיוחד למצוה זו. ופירש רש"י מדברי חז"ל (קידושין לב:) יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו, לכך נאמר ויראת מאלוקיך שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין

מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלוקיך.

ובספר 'שפת אמת' (חולין) כתב שפשט דבריהם הוא שכאשר האדם יש לו יראת שמים אזי הוא מקיים כראוי גם את הדברים המסורים ללב שאין איש רואה אם הוא מקיים. אמנם יש לומר עוד, שבאמת יש סגולה מיוחדת במצוות אלו התלויים בלב, שכאשר מקיימים אותם זוכים ליראת שמים. והיינו כי כל מצוה שהאדם עושה הוא מתקן את מעשיו ע"י האבר שהוא

מקיים המצוה הזו, ולכן, המצוות התלויים במחשבת הלב מתקנים את לבו של האדם ומכניסים בו יראת ה'. וזהו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, כלומר שכאשר מקיימים המצוה התלויה בלב מקבלים שכר של מצוה אחרת וזוהי יראת שמים.

מקיים המצוה הזו, ולכן, המצוות התלויים במחשבת הלב מתקנים את לבו של האדם ומכניסים בו יראת ה'. וזהו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, כלומר שכאשר מקיימים המצוה התלויה בלב מקבלים שכר של מצוה אחרת וזוהי יראת שמים.

העולה על כולנה הוא פירוש זה האחרון, והוא כי אין כל דמיון והשוואה בין קנין החכמה והדעת לשאר קניינים, כי ריבוי החכמה והדעת הוא תכלית האדם בעולמו, כל השאר זהו הבל וריק, ואין נוכח לחשוב את שאר קנייני האדם למשהו אמיתי הלא הכל הוא הבל העולם הזה, ורק החכמה שהיא תכלית הבריאה היא היא הקנין האמיתי, מי שיש לו דעת יש לו הכל ומי שאין לו דעת אין לו כלום.

ומה שלא אמר הכתוב בפירוש והדרת פני חכם' אלא כתב 'זקן' והוצרכו חכמים ללמוד זאת מהרמז, מביא בספר 'בית פנחס' שבא ללמד למי שזכה להימנות בין תלמידי חכמים, שלא יחשוב מחשבת פיגול שהחכמה שלו היא ולו נאה תהילה וכיבוד על שזכה להגות בתורה יומם ולילה מתוך גיעה והתמדה, אלא ידע שבאמת אלמלא הקב"ה עוזרו לא יוכל להגיע למדרגה זו. ומנין ילמד זאת, כשיחבונן שכמו שהאיש הזקן שהגיע לשיבה מופלגת לא יוכל לייחס את הגדולה הזו לעצמו, שהרי ביד הקב"ה הנותן חיים הוא נתון כי הוא החותך קצבה לכל בריותיו להאריך ימיו ולא כוחו ועוצם ידו השיג לו שיבתו, כך הוא גם לזקנה של חכמת התורה, וכל מה שיש לו בקנין התורה הכל מאת הקב"ה נתון לו החותך חיים של תורה לכל אחד מבריותיו כפי מידתו.

אפשר לפרש ולומר עוד, בטעם שכתוב כאן ויראת מאלוקיך. דהנה ידוע, שלכל מצוה יש סגולה מיוחדת, שבאה על האדם אותה השראה כאשר מקיים המצוה.

והמצוה הזאת - 'מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן', היא סגולה לקנות יראת שמים, ואם מקיימה בשלימות, מגלה לנו התורה הק' שזוכה להגיע לשלימות המצוה של ויראת מאלוקיך.

יראה היא במקום שאף אחד לא מכיר. "דבר המסור ללב" - שם הוא מקומה של יראה. "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר", מה שמראים יראת שמים בגלוי אי אפשר לדעת אם זה אמיתי. אבל בסתר, כשאף אחד לא יכול להכיר זאת, שם מקומה של יראת שמים.¹⁴

מאלוקיך אני ה'. יש לדקדק שהיה לו להקדים ויראת מאלוקיך כי הוא ראשית ויסוד הכל. אולם יבואר על פי דברי הרמב"ם ז"ל (הל' טומאת צרעת פט"ו ה"י) בפירוש הכתוב שנתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ (תהלים עג, ט). כי בודאי לא יעיו אנוש-אנוש להטיח דברים כלפי מעלה אם לא שתחלה יפער פיו בלי חוק נגד חכמים ונביאים, ושוב יודח מדחי אל דחי עד שימאס כל קדש ויבא להתחצף ולהתקצף גם במלכו ואלקיו, וזה שאמר קרא מה גרם להם ששתו בשמים פיהם, לשונם הנחצפה אשר תהלך תחלה בארץ לשום דופי בחכמים וצדיקים. וידיעת ההפכים אחת היא, כי הנוהר בכבודם של חכמים וזקנים וירגיל עצמו לקבל מרות בפני איש המעלה זה הוא שידע איך לירא את ה', והמקל בכבודם יבעט שוב גם בה'. וזה שאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן שנקנה חכמה כדרשת חז"ל (קדושין לב, א) ואז אפשר שויראת מאלוקיך. מה שאין כן בהפוך.

ירא שמים - זה הדואג להביא עצמו לכלל המצוות

"מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך אני ה'" (יש-לב)

פירש"י וז"ל, יכול יעצים עיניו כמי שלפך ראהו, לכך נאמר ויראת מאלוקיך, שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלוקיך, עכ"ל.

וצ"ל דהאי יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו, היינו שיעצים עיניו קודם שנכנס לתוך ד' אמותיו דבכהאי גוונא באמת מן הדין הוא פטור, אלא שאעפ"כ נאמר ע"ז ויראת מאלוקיך, כיון שראהו כבר מרחוק, וכן מפורש בגמ' (קידושין לג ע"א) דמקשינן ע"ז יכול יעצים עיניו - אטו ברשיעי עסקינן, (ופירש"י בחמיה למ"ל קרא אם ראה ועצם עיניו הרי עבר על 'תקום והדרת'). ומשני, אלא יכול יעצים עיניו מקמי דלימטייה זמן חיובא, (וזמן חיובא, בארבע אמותיו, כדלהלן בגמ' שם, רש"י). דכי מטא זמן חיובא הא לא חזי ליה דקאים מקמיה, ת"ל 'תקום ויראת'. ופירש"י וז"ל, ת"ל ויראת, יש לך לירא מן היוצר היודע מחשבותיך, שאחרי מרכשו מהרלוות להמיר ממנו ע"ל

36

R' Abba the Kohen bar Pappa said: When I would walk outside and see a group of people seated by the road ahead of me, I would walk instead via a different route so as not to impose upon them; that is, they should not have to stand up before me when they see me pass by.

But when I recounted this incident to R' Yose ben R' Zevida, he said to me, "You did not act correctly. You must indeed pass before them so that they should see you and stand up before you, for in this manner you will bring them to fear of Heaven, as it states, In the presence of an old person shall you rise... and you shall fear your God."

למדנו מכאן כלל גדול ביראת השי"ת, שכל הדואג להביא עצמו לירי קיום מצות הברית הוא הנקרא ירא שמים, ואנו רואים דבר זה מהיפוכו שהעוצם עיניו קודם דמטא זמן חיובו, אע"ג דלא מקרי רשע בזה כדמוכח בפירושו מהא דמקשינן אטו בהשיעי עסקינו, וע"ז מתרצינן דעוצם עיניו מקמי דמטא זמן חיובו, ואפילו הכי עליו נאמר "ויראת מאלוקיך", כלומר, חסרון יראה יש כאן, שהיה לך לירא מפני השי"ת היודע מחשבותיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצות וכפירשי"י.

והיינו דאמרין במס' ברכות (לה ע"ב) בא גראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים. דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך הצירות דרך קרפפות כדי לפטרן מן המעשר וכו', ע"ש. וזוהי התביעה על דורות האחרונים שיש פגם ביראתם את השי"ת שמבקשים תחבולות להפטר ממצות מעשר.

ובהכי מתפרש כמין חומר גם דברי רש"י בחומש, שכתב וחזר ושנה בזה"ל, לכן נאמר "ויראת מאלוקיך" שהרי דבר זה מסור ללבבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא, וכל דבר המסור ללב נאמר בו "ויראת", עכ"ל. ולפי מה שנתבאר הפירוש הוא שמכין שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצותי יתבי, הרי שלבך אינו חפץ בעשיית רצונו, וזהו דבר המסור ללב כי הריאה תלויה בלב! ואין מכיר בו אלא הקב"ה שהוא חוקר לב וכו' 140.

39

אלא שהגמרא (קידושין לג) מקשה מזה דקיי"ל שאין בעלי אומניות רשאים לעמוד בפני ת"ח בשעה שעוסקים במלאכתו, ומדוע בפני מביאי ביכורים חייבים לעמוד אף שמתבטלים ממלאכתם? ותירצה הגמ': הילכך שאני התם דאם כן נמצאת מכשילן לעתיד לבא, דכשיראו שאין מכבדים את מעשיהו ואין קמים בפניהם תחלש דעתן וימנעו עצמם מהמצוה.

בספר "בעקבות משה" תמה המשגיח הגה"צ ר"מ טיקוצינסקי זצ"ל: לכאורה עולה ובוקעת התמיהה, אם הטעם שיש לעמוד בפני מביאי הביכורים הוא כדי שלא תחלש דעתם, איך למדנו מכאן חובת קימה בפני מקיימי כל המצוות (כפי שחייבים לעמוד בשעת ברית מילה מפני מקיימי המצוה, והיינו: בעל הברית או הנאספים שבאים לכבוד שמים).

ובבאר הדבר יש לומר, שאלמלא החובה לעמוד בפני מקיימי מצוה, לא היה מקום לחלישות דעתם, כי לא יעלה על דעתם כלל שראוי לעמוד בפניהם. אולם מאחר שיש חיוב לעמוד בפני עושי מצוה שוב אנו חוששים לחלישות הדעת כשיראו שאין עומדים בפניהם (וחיישין שנעלמה מהם הלכה זו שאסור להפסיק ממלאכה).

40

דשא	קדושים	נאות	112
-----	--------	------	-----

מוסיפים הדרוש: מפני שיבה, לפני שחגיע לגיל השיבה, תקום ויראת מאלהיך. אל תחכה עד שתזקין כדי להתחיל לעבוד את הבורא ולהתחזק ביראת שמים. אלא בעודך צעיר, במלוא כחך, תקום! ויראת מאלהיך! תתעורר לחזור בתשובה. זוהי גם עצתו של שלמה מלכנו: וזכור את בוראיך. בימי בחורותיך... והגיעו שנים אשר תאמר, אין לי בהם חפץ". כל מצווה ממצוות התורה ניתנה במטרה לזכך את נפש האדם כדי לזכותו לחיי הנצח בעולם הנצח. רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות¹⁸.

קכא	ודעת	פרשת קדושים	טעם
-----	------	-------------	-----

ובכוה"ק מפרש מפני שיבה תקום היינו לפני שיבה שאדם יקנף לתשובה קודם שיוקין, ונראה לפרש בזה אזהרה לכל אחד עוד כהיותו על ימים שישים לנגד עיניו ימי הזקנה ויבחנו את תענוגות העולם כמבטו

של זקן שקנה חכמה וראה כבר ההבלים שבעולם, ובהתכוננות זו יכיר וידע שכדאי לו לאדם להשקיע עצמו רק בתורה ובמצוות.

38

ואגב דבריו הק', היכן למדנו שצריך לקום מפני מקיימי מצוות בשעת קיום המצוה.

הנה שנינו במס' ביכורים: "כל בעלי אומניות עומדים בפניהם ושואלים בשלום", שבשעה שמביאי הביכורים היו עוברים בדרכם לירושלים נתחייב כל הרואה לעמוד בפניהם, ומכאן למדנו שחייבים לעמוד בפני עושי מצוה.

37

נד	37	זאת התורה	מאמר קמד
		תקום וחדרת	

"מפני" שיבה תקום וחדרת פני זקן ויראת מאלוקיך אני ה' (וט, לב). הגמרא בקידושין (לבב) דורשת: ת"ר, שיבה כל שיבה במשמע. יכול אפילו מפני זקן אשמאי, ת"ל וחדרת פני זקן, אין זקן אלא מי שקנה חכמה. ופרשי"י שהוא לשון נוטריקון, זקן - זה קנה חכמה.

וכתב בפירושו התורה תמימה דסתם זקן אוסף חכמה ע"י נסיונות רבים בקורות ימי חייו וכמו שכתוב באיוב: "אמרת ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה". וממילא יצא שכל מי שקנה חכמה ואפילו הוא צעיר לימים ג"כ צריך להדרו. וראה בשו"ע וי"ד סימן רמד. ולפי"ז כתב שם שלכאורה יהיה חיוב לקום גם מפני מי שעוסק בצדקה ומעשים טובים אע"פ שאינו תלמיד חכם יהיה חיוב קימה מדין הידור "יען שגם הוא כלול בשם זקן".

וראתי להגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל שביאר ענין זה בטו"ט (פחד יצחק, אגרות ומכתבים, אגרת קלב) וזה לשונו במכתבו:

...הנני מוצא את עצמי מחוייב לפנות אליכם בשעה זו בדברים אחרים. הרגש חובך זו מאין היא באה?

בהלכה מצינו שני אופנים המחייבים את האדם לקום ממקומו מפני אדם העובר לפניו. האופן הראשון הוא, כשהאדם העובר לפניו הוא תלמיד חכם. האופן השני הוא, כשהאדם העובר לפניו מתעסק הוא באותה עשה בעשיית מצוה. בשני האופנים הקימה היא קימה של הידור: אלא שבאופן הראשון ההידור הוא לסוג האדם שמפניו הוא קם, ובאופן השני ההידור הוא לסוג ההתעסקות המופיעה לנגד עיניו. חביבה מצוה בשעתה, וידועות לנו העובדות מגדולי ישראל, שבשעה שהיה אדם מישאל מכבדם היו קמים מפניו, וטעמם היה, שבשעה שהם רואים את האדם המכבד, והם מחוייבים להדרו בקימה של כבוד, והיתה זו הברכה של שני סוגי הכבוד גם יחד. אדם מישאל מכבד את התלמיד חכם בכבוד התורה, וממילא חלה על התלמיד חכם חובת כבוד כלפי מכבדו, מפני שמכבדו מתעסק כעת בקיום מצוה, ואתם חברי הקהילה אחינו בני ישראל מתעסקים כעת בקיום מצוה של הידור תלמיד חכם, שהיא חגיגת העשור לכהונתו של "המרא דאתרא" שלכם בקהילתכם. אם הייתם עכשיו עוברים לפני הייתי מחוייב לקום מפניכם; עכשיו שאין אתם עוברים לפני, הנה לכל הפחות מרחוק הנני רוצה לקום מפניכם בקימה של הידור. הידור זה מתקיים הוא באמצעות שורותי האחרות שאני פונה אליכם בזה, עכ"ל.